

Урок № 1-2

Дата: 11.10.2021

Тема: Предмет, завдання, функції та категорії соціології

Мета: охарактеризувати предмет, завдання, функції та категорії соціології; розвивати аналітичне мислення, професійні навички, пам'ять, мислення; виховувати повагу спеціальності, оточуючого середовища

Хід уроку:

Як наука про соціальні спільноти, соціологія досліджує масові соціальні процеси і поведінку, стани і форми соціальної взаємодії та соціальних взаємозв'язків людей, що утворюють соціальні спільноти. Вона вивчає як індивідуально-неповторні особистості, так і соціальні типи. Соціологія розглядає особистість не крізь призму індивідуально-неповторних властивостей та якостей (це предмет психології), а з позицій соціально-типових рис як суб'єкта розвитку суспільства. Для неї особистість — не тільки частинка малої контактної групи, а й типовий представник певної великої соціальної спільноти, носій властивих їй норм, традицій, цінностей, поглядів і відносин, оскільки вона керується у своїй поведінці передусім набутими та встановленими нормами, а її відносини формуються згідно з соціальними цінностями, правилами, законами.

З'ясовуючи науковий статус соціології важливо розрізняти об'єкт і предмет соціології.

Об'єктом соціологічного пізнання є:

- Суспільство як цілісна соціальна реальність;
- Об'єктивна реальність, що відбиває ту іншу сторону суспільного життя;
- Розвиток і функціонування суспільства;
- Такі об'єктивні явища суспільства, як соціальні відносини, соціальні зв'язки, соціальні організації, соціальні інститути.

Предмет будь-якої науки — це не явище або предмет чи процес об'єктивного світу, а результат теоретичного обґрунтування, яке дає змогу виділити специфічні закономірності розвитку і функціонування об'єкта науки.

Предмет соціології — загальні і специфічні закони та закономірності розвитку і функціонування історично визначених соціальних систем, механізм дії та форми цих законів і закономірностей у діяльності особистостей, соціальних груп, класів, народів.

У процесі функціонування спільнот формується безліч різних соціальних зв'язків. Нерідко вони сприймаються як щось тимчасове, випадкове. Хоча насправді, всі вони зумовлені суспільними зв'язками, відносинами, що характеризуються загальністю, необхідністю та повторюваністю. Ці зв'язки називаються законами.

Соціальний закон — об'єктивний і повторюваний причинний зв'язок між соціальними явищами та процесами, які виникають внаслідок масової діяльності людей.

Соціальні закони визначають відносини між різними індивідами та спільнотами, виявляючись в їх діяльності. Соціальний закон — відносно сталі систематично відновлювані відносини між народами, націями, класами, соціально-демографічними групами, а також між суспільством і соціальною організацією, суспільством і трудовими колективами, суспільством і родиною, суспільством і особистістю, містом і селом, соціальною організацією та особистістю.

Соціальні закони не створюються свідомо членами суспільства або групами, як, наприклад, юридичні закони. Вони є об'єктивними, оскільки нові покоління успадковують готові відносини, зв'язки, тенденції, сформовані без їх участі. З соціальними законами люди стикаються постійно. Вони підпорядковуються їх дії або намагаються їх уникнути, пристосувати свою поведінку до них чи протестувати проти них.

Для соціології велике значення має типологізація, за допомогою якої виділяють наступні види (типи) соціальних законів:

за масштабами реалізації:

- загальні закони діють у всіх суспільних системах (закон товарно-грошових відносин);

- специфічні закони — їх дія обмежується однією чи кількома суспільними системами (наприклад, закон пов'язаний з переходом від одного типу суспільства до іншого, приклад, США і Нова Зеландія)

за часом дії:

- соціальні закони безперервної дії;
- закони тенденцій, які діють у певний проміжок часу (норми юридичного права, моральні норми). за формами зв'язків:
- закони, які відображають незмінне співіснування соціальних явищ (наприклад, якщо існує явище А, то існує явище Б);
- закони, які відображають тенденції розвитку. Такими тенденціями можуть бути зміна структури соціального об'єкта, перехід від одного порядку взаємовідносин до іншого (наприклад, задоволення зростаючих матеріальних і культурних потреб, розвиток самоврядування);
- закони, які встановлюють функціональну залежність між соціальними явищами (підготовка кваліфікованих кадрів для зайняття посад в державних органах залежить від рівня освіти, а рівень освіти залежить від політики державних органів);
- закони, які фіксують причинний зв'язок між соціальними явищами (наприклад, роль способу виробництва при переході від однієї суспільної формациї до іншої).

Як і всі інші науки, соціологія має свою систему категорій. Під ними розуміють найбільш загальні поняття, які віддзеркалюють суттєві сторони предмета науки, розкривають механізм прояву законів і закономірностей, які нею визначаються. Понятійно-категорійний апарат соціології охоплює:

- Загальнонаукові соціологічні категорії (суспільство, соціум, соціальна система).
- Безпосередньо соціологічні категорії (соціальний інститут, соціальна організація, соціальні норми, соціальні цінності);
- Категорії дисциплін, суміжних з соціологією (економічна соціологія, соціологія політики, соціологія культури).

Соціологічна практика виділяє дві групи соціологічних категорій:

1. категорії, що пояснюють статику суспільства, його структуру, з виокремленням основних підсистем та елементів. Серед них такі категорії, як „особистість”, „соціалізація”, „соціальна група”, „соціальна спільнота”, „соціальний клас”, „соціальна діяльність”, „соціальний контроль” та інші;

2. категорії, що характеризують динаміку суспільства, його основні зміни, особливості його розвитку. Серед них такі категорії, як соціальний процес”, „соціальна зміна”, „соціальна трансформація”, „соціальний рух”, „соціальна мобільність”, „соціальний розвиток” та інші. Вихідним для розуміння особливостей об'єкта пізнання і визначення предмета соціологічної науки є категорія „соціальне”. Можна виділити такі основні риси, що характеризують специфіку соціального:

- Це загальна якість, притаманна різним групам індивідів;
- Це характер і зміст відносин між різними індивідами і групами залежно від місця, яке вони займають у різних суспільних структурах, від тієї ролі, яку вони виконують в них;
- Соціальне виявляється у відносинах різних індивідів і груп, до свого становища в суспільстві, до явищ і процесів суспільного життя.

Соціальне явище або процес виникає тоді, коли поведінка навіть одного індивіда підпадає під вплив іншого або групи (спільноти) незалежно від того, чи присутні фізично індивід або спільнота.

Соціальне — це сукупність тих чи інших властивостей і особливостей, які виявляються в конкретних умовах між індивідами і спільнотами в процесі сумісної діяльності (взаємодії).

Категорія „соціальне” тісно пов'язана з категорією „соціальні відносини”.

Соціальні відносини — самостійний, специфічний вид суспільних відносин, які виражают діяльність соціальних суб'єктів, зумовлену їх неоднаковим становищем у суспільстві та роллю в суспільному житті.

Багатоманітність соціальних відносин є своєрідним відображенням суспільного життя, наслідком впливу на них конкретної суспільної діяльності, що надає їм специфічних відтінків. Розвиток соціальних відносин у кожній конкретній сфері породжує відповідні суперечності, вирішення яких і становить сутність процесу соціального розвитку.

Питання для самоперевірки:

1. Що є об'єктом соціологічного пізнання?

2. Що є предметом соціології?

3. Які вам відомі соціальні закони?

Домашнє завдання: дати відповідь на питання для самоперевірки та законспектувати матеріал з теми

Рекомендована література: Волович В. І. Соціологія : підручник. - К: ЦУЛ, 2019; Юрій М. Ф. Соціологія : підручник / М. Ф. Юрій. – Київ: Кондор, 2019

***Шановні учні! Нагадую, що на виконані вами завдання чекає моя електронна пошта:
kvasha.p.v@gmail.com або Вайбер за номером: 093-74-98-200, але не пізніше 20:00***